

TRAGÉDIÁK ÉS ÚJSÁGÍRÓK

Útmutató riportereknek és szerkesztőknek

Újságírók, szerkesztők, fotóriporterek és híradós stábok munkájuk során sokszor kénytelenek tragédiákról tudósítani. Ezek lehetnek háborúk, terrortámadások, repülőszerencsétlenségek, természeti katasztrófák, tűzvészek vagy gyilkosságok. Mindnek vannak áldozatai.

Mindegyik hatással van a környezetére.

Mindegyik emlékezetes valamiért.

A fordítás a Central and East European Trust for Civil Society (CEE Trust) támogatásával készült.

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

ELŐSZÓ

2001. szeptember 11. – a New York-i Világkereskedelmi Központ elleni támadás
1995. április 19. – pokolgépes robbantás Oklahoma City-ben

Mindenki tudja, mi történt e két napon. De az ember más dátumokat is őriz emlékezetében. Például azt, amikor egy óriási vihar több embert is megölt a környéken; azt a napot, amikor egy tűzvészben életét vesztesette sok kisgyerek; vagy amikor meggyilkoltak egy ismerőst.

Újságírók, szerkesztők, fotóriporterek és híradós stábok munkájuk során sokszor kénytelenek tragédiákról tudósítani. Ezek lehetnek háborúk, terrortámadások, repülőszerencsétlenségek, természeti katasztrófák, tűzvészek vagy gyilkosságok. Mindnek vannak áldozatai. Mindegyik hatással van a környezetére. Mindegyik emlékezetes valamiért.

Az 1995. április 19.-i és a 2001. szeptember 11.-i események lassanként átalakítják a szerkesztőségek életét és munkáját. De ahhoz, hogy az újságírók eredményesen tudósíthassanak bármilyen nagyobb tragédiáról, három fő területet kell mindig szem előtt tartaniuk:

Az áldozatok. Haláluk vagy sebesülésük a gyász hullámait indítja el. Az Oklahoma City-i robbantás után Ed Kelley, aki akkor az *Oklahoman* című lap főszerkesztője volt, úgy fogalmazott újságíróinak, hogy a tragédia mindeneelőtt az emberekről szól.

„Az életüket veszített emberek többsége olyan volt, mint mi – írta a szerkesztőségben kifüggesztett jegyzetében. – Jó és hasznos életet éltek. A velük együtt meghalt gyerekek előtt pedig ígéretes jövő állt.”

A közösség. Az, ahogyan az újságírók beszámolnak az eseményről, nagy valószínűséggel hatással van arra, miként viselkedik majd az adott közösség a tragédiát követően.

Chris Peck, az Associated Press Vezető Szerkesztői (Associated Press Managing Editors, APME) testületének elnöke a következőket mondta a Tanács 2001. október 11-i ülésén, Milwaukee-ban: „Lapjaink segítettek abban, hogy az ország megértse, mi történt New Yorkban és Washingtonban. A mi lapjaink jelentették a közös területet ahhoz, hogy az állampolgárok tájékozódjanak a tragédiáról, megosszák aggodalmaikat és együttérzésüket, és felajánlják segítségüket”.

Peck, aki a Tennessee állambeli Memphis-ben megjelenő *Commercial Appeal* című lap szerkesztője, hozzáfűzte: „Újságunk oldalai azóta is segítenek összehozni az embereket. Újságíróink, fotóriportereink és szerkesztőink páratlan és értékes munkát végezve elmagyaráztak és megértettek egy egész országgal egy nagyon bonyolult helyzetet és a köz érdekét.”

Az újságírók. Senki sem tudja függetleníteni magát az emberi reakcióktól.

Az újságíróknak szokatlan kihívásokkal kell szembenézniük, amikor egy-egy erőszakos bűncselekményről vagy tömegkatasztrófáról tudósítanak. Lehetséges, hogy éppen ők az elsők, akikre az erőszakos esemény hatással van. Kapcsolatba kerülnek az áldozatokkal, akik éppen egy rendkívüli csapás terheivel küszködnek. Azok az újságírók, akik bármilyen „véres eseményről” tudósítanak, gyakran kiépítenek egy kényszerű, de szükséges falat maguk és az áldozatok, a meginterjúvolandó szemtanúk közé. Azonban, miután a riporterek beszéltek a szörnyű veszteségeket elszenvedett áldozatokkal, ugyanez a szakmai szempontok miatt fölépített fal azt is megakadályozhatja, hogy maga az újságíró is megfelelően reagálhasson a tragédiának őreá tett hatására.

Al Tompkins, a Poynter Média Intézet (Poynter Institute for Media Studies) munkatársa a következőket írta a Poynter.org-on 2001. szeptember 15-én: „Újságírók, fotóriporterek, hangmérnökök, gyártásvezetők gyakran ugyanolyan helyzetben dolgoznak, mint a mentőalakulatok tagjai. A trauma okozta stressz testi-lelki megnyilvánulásai az újságíróknál nagyon hasonlítanak arra, amit azok a rendőrök vagy tűzoltók szenvednek el, akik közvetlenül egy-egy tragédia után végzik a munkájukat, viszont az újságírók általában alig kapnak segítséget ezek feldolgozásához, miután leadták a tudósításukat. Míg a mentők vagy katasztrófaelhárítók kaphatnak tanácsokat vagy beszélgetéseket egy szakemberrel egy-egy traumát követően, az újságíróknak egyszerűen máris adják a következő megbízatást.”

Biztos, hogy a jövőben is érnek majd minket tragédiák – újabb szomorú emléké dátumokat kell megjegyezni az áldozatoknak, a helyi közösségeknek és nekünk is.

Az ebben a füzetcskében található praktikus tanácsok talán segítenek majd abban, hogy az újságírók eredményesebben tudják majd kezelni ezeket a megrázó helyzeteket.

© 2003 Dart Center for Journalism & Trauma. Ez az anyag másolható, terjeszthető nyomtatott és elektronikus formában a szöveg megváltoztatása nélkül, ingyenesen, ha a felhasználó a Dart Centert jelöli meg szerzőként. Az fordítás a Független Média Központban készült 2010-ben.

INTERJÚKÉSZÍTÉS

Tanácsok áldozatokkal való interjú készítéséhez:

1. Mindig méltósággal és tisztelettel kell bánni az áldozatokkal – úgy, ahogyan szeretnéd, hogy veled bánjanak hasonló helyzetben. Az újságírók mindig kapcsolatba akarnak kerülni a túlélőkkel, de ezt tapintattal kell tenniük, beleértve azt is, hogy megérezzék, mikor és hogyan kell visszavonulniuk.
2. Mindig egyértelműen tisztázni kell, ki vagy: „Joe Hight vagyok, az *Oklahoman* című laptól és Jessica életéről írok cikket”. Ne lepődjünk meg azon, ha először elutasítónak, keményen fogadnak, különösen gyermek-áldozatok szülei. Az újságíró viszont sose reagáljon durván.
3. Mondhatod, hogy sajnálsz az illető halálát, de sose mondd, hogy „megértem”, vagy hogy „tudom, mit éreznek most”. És ne lepődj meg, ha – különösen valamilyen politikai erőszakcselekmény esetén – azzal válaszolnak a sajnálkozásodra, hogy „a sajnálat nem elég”. Akkor is maradj tisztelettudó!
4. Ne zúdítsd az interjúalanyokra rögtön a legnehezebb kérdéseket! Kezdd olyan kérdésekkel, mint „Mesélne nekem Jerry életéről?”, vagy „Mit szeretett Jerry? Mi volt a legkedvesebb időtöltése, hobbija?” **És aztán hallgass és megértően figyelj!** Az egyik legsúlyosabb hiba, amit egy riporter elkövet: ha túl sokat beszél.
5. Különösen óvatosan kell eljárni olyan esetekben, ha eltűnt személy hozzátartozóival készítesz interjút. Érdemes tisztázni, hogy az eltűnt életéről szeretnél többet megtudni, nem pedig nekrológ megírására készülsz. Ha nem lehet elérni sem az érintettet, sem a túlélőt, akkor próbáld meg felhívni egy rokont, esetleg a temetkezési vállalatot, hogy interjút, vagy legalább némi felvilágosítást kapjál. Ha durván reagálnak, akkor csak hagyd meg a telefonszámodat vagy adj egy névjegykártyát azzal, hogy a túlélő bármikor felhívhat téged, ha később mégis meggondolná magát. Sokszor ebből kerekednek ki a legjobb történetek.

A TÖRTÉNET MEGÍRÁSA

Hogyan írjunk az áldozatokról¹?

1. Koncentrálj az illető élettörténetére! Derítsd ki, mitől volt az illető különleges; milyen volt a személyisége, a hite, a környezete (kedvtelése, családja, barátai), mit szeretett és mit nem. Ugyanolyan gondosan írd az illető életéről, mintha fotóművész készítené portrét.
 2. Mindig légy pontos! Ellenőriztesd az érintettel vagy képviselőjével, hogyan írja a nevét, de minden tény, még az idézeteket is! Miért? Ha az újságíró először beszél egy áldozattal, előfordulhat, hogy még zavart vagy nem tud koncentrálni. Az adatok újbóli ellenőrzés javítja a pontosságot, a megbízhatóságot. Ráadásul ekkor megtudhatsz még újabb információkat, amiket később felhasználhatsz.
 3. Használj föl jellemző részleteket az illető életének illusztrálására vagy életképek bemutatására. Például: „Johnny esténként szívesen gitározgatott családja szórakoztatására. Ez segített neki feloldani a seriffhelyettesi munkájából adódó feszültségeket is.”
 4. Kerüld a nem szükséges véres részletek leírását az áldozatok halálával kapcsolatban. Az Oklahoma City-beli bombamerénylet után például egyes riporterek nem voltak hajlandók leírni, hogy még a felrobbantott épület közelében lévő fák ágairól is emberi testrészek lógtak. Mindig érdemes föltenni magunknak a kérdést, hogy vajon a képek (leírások) odaillőek-e vagy esetleg szükségtelen fájdalmat okoznának a nézőknek-olvasóknak.
- Kerüld az olyasféle kifejezéseket is, mint „végzet”, „béke poraira”, vagy „egy egész közösség gyászolja”. Egyszerű és egyértelmű szavakat használj, amint azt a jó írók teszik, bármilyen történetről legyen is szó.
5. Az áldozat életének jellemzésére használj fel idézeteket, történeteket a rokonoktól vagy barátoktól. Különösen jók az olyanok, amelyek azt mutatják meg, hogy az áldozat miként tudott akadályokat legyőzni. Keress friss fotókat az illetőről (de a lehető leghamarabb juttasd is vissza őket). Így te is jó képet kaphatsz arról, milyen volt még életében az áldozat.

¹ A fordításban meghagytuk az áldozat (victim) kifejezést, amely egyaránt vonatkozik a sértett, a sérült, a halott áldozatra.

A LAKÓHELYI KÖRNYEZET

Tanácsok a lakóhelyeden történt traumás esetek feldolgozásához

1. Tisztában kell lenned azzal, hogy egy katasztrófáról vagy másféle traumás eseményről szóló beszámoló hatással lesz az olvasóidra, hallgatóidra vagy nézőidre. Beszámoló hangvétele valószínűleg tükrözi azt, ahogyan környezeted reagált az eseményre. Éppen ezért ki kell alakítanod a tudósítással kapcsolatos szabályaidat. Például: inkább a nyilvános, közösségi megemlékezésről tudósíts, semmint a szűk körű, családi szertartásról. Ha mégis a privát temetésről tudósítasz, akkor előtte érdemes tájékozódni, hogy biztosan nem alkalmatlankodsz-e.
2. Írjál az áldozat életéről és arról, milyen hatással volt ő szűkebb és tágabb környezetére. Írj rövid történeteket az áldozatokról, kedvenc időtöltésükről, arról, mi tette őket egyedivé, valamint arról, milyen hatással volt az életük másokra. Az áldozatok rokonai gyakran akkor hajlandóak mesélni, ha azt tapasztalják, hogy a riporter meg is írja ezeket a történeteket. Az 1995-ös Oklahoma City-ben történt robbantás után az *Oklahoman* ezeket a történeteket „Életképek” összefoglaló sorozatcím alatt jelentette meg. Az *Oklahoman* hasonló „életképeket” közölt azt követően, hogy egy minden korábbinál pusztítóbb, F-5-ös erősségű tornádó 1999. májusában 44 embert ölt meg, valamint a 2000. januárjában bekövetkezett repülőszerecséltenség után is, amelyben életét veszítette az Oklahomai Állami Egyetem kosárlabdacsapatának tíz tagja. A Világkereskedelmi Központ ikertornyai ellen elkövetett terrortámadás, azaz 2001. szeptember 11-e után a *New York Times* az efféle történeteknek „A bánat portréi” címet adta. Az *Asbury Park Press* az „Emlékezés” címet adta a maga sorozatának. Az efféle történeteket naponta lehet közölni, ugyanazon a helyen, hasonló formátumban, egészen addig, amíg az összes áldozat sorra nem került. És ezek a rövid írások időnként nagyobb, átfogóbb történetek alapjául is szolgálhatnak.
3. Érdemes fórumot teremteni arra, hogy az emberek megszólalhassanak. Elsősorban a vigasztaló, bátorító megnyilvánulásoknak. Soroljuk fel, mutassuk meg, hogy az emberek miben segíthetnek, illetve miként segítettek már. Dr. Frank M. Ochberg, a Dart Center vezető testületének egykori elnöke erről a következőket mondja: „Az újságírók és a kezelőorvosok ugyanazokkal a kihívásokkal néznek szembe, amikor azt látják, hogy alanyaikat további sérülések fenyegetik. A kezelési módszerek eltérőek lehetnek, de a cél ugyanaz: megmutatni a segítség forrását.”
4. Derítsd ki, miként segítenek az emberek, beleértve az együttérzés megnyilvánulásait is, és aztán számolj be az egész folyamatról, egészen a megnyugvásig. Ez ugyanis reményt ad az egész közösségnek.
5. Állandóan tedd föl magadnak a következő kérdéseket: Mi az, amit a közösségnek mindenképpen tudnia kell és mi az a határ, amelyen túl a beszámolás már túl sok? Mikor következik be az, hogy az alanyak már elege van a történetből, de a közvéleménynek még nem? Egy közösség sokkal többet jelent, mint egy tömeggyilkosság vagy egy katasztrófa. A beszámolóknak ezt mindenképpen tükröznie kell.

AZ ÚJSÁGÍRÓ

Hogyan vigyázzunk magunkra?

1. Mindenkinek ismernie kell saját korlátait. Ha kényes, nehéz feladatot bízna rád és úgy érzed, azt nem lennél képes elvégezni, akkor ezt udvariasan hozd felettesed tudomására. Mondd el neki, hogy szerinted nem te vagy a megfelelő ember erre a feladatra. Indokold is meg, miért gondolod így.
2. Tarts időnként szünetet. Ha néhány órára, de akár csak néhány percre is függetleníted magad az eseménytől és a helyzettől, az máris segíthet a stressz feloldásában.
3. Találj valakit, aki megértően meghallgat. Ez lehet egy szerkesztő vagy egy riporter társ is, de bíznod kell abban, hogy az illető utána nem fog téged elítélni. Talán olyan ember kellene, aki már átélt valami hasonlót.
4. Tanuld meg kezelni a stresszes állapotodat! Találj egy hobbit, sportolj, menj templomba vagy gyülekezetbe, és – legfőképpen – tölts sok időt a családdal, a fontos barátokkal – vagy akár mindezeket együttvéve! Próbáld ki a mélylélegzés-kúrát! A Kelet-Connecticuti Egészségügyi Hálózat azt ajánlja, hogy „lassan végy egy mély lélegzetet és közben számolj el ötig, aztán lassan fújd ki, szintén öt másodperc alatt. Képzeld, hogy kifújod a túlzott feszültséget és belélegzed a nyugalmat, az ellazulást!” Mindez jó hatással lehet szellemi és fizikai közérzetedre.
5. Tudomásul kell venni, hogy problémáid túlnőhetnek rajtad. Közvetlenül halála előtt Ernie Pyle haditudósító ezt írta 1945. áprilisában: „Túl sokáig borított el ez az egész. A lelkem roskadozik, a tudatom kóvályog. A fájdalom már túl nagyra nőtt.” Ha valami hasonlót érzel, fordulj szakemberhez!

A KÉPI MEGJELENÍTÉS

Tanácsok tragédiákról tudósító fotóriportereknek és operatőröknek:

1. Légy tisztában azzal, hogy valószínűleg te vagy az, aki elsőnek érkezik a helyszínre. Lehetséges, hogy fenyegető vagy durva reagálást tapasztalsz a rendfenntartók vagy a lakosság részéről. Mindvégig maradj nyugodt és koncentrálni a feladatodra. Tartsd észben, hogy egy kamera nem védhet meg semmilyen sérüléstől. Habozás nélkül hagyd el a helyszínt, ha az kezd túl veszélyessé válni. Minden szerkesztőnek meg kell értenie, hogy egy ember élete fontosabb bármilyen felvételnél is.
2. Egy tragédia helyszínén minden áldozatot kezelj tapintattal, emberhez méltó módon és tisztelettel. Soha ne reagálj durván senki megnyilvánulásaira. Udvariasan mutakozz be, mielőtt bármiféle információt kérsz.
3. Egy katasztrófa során rengeteg véres képet készíthetsz. Mindig tedd föl magadnak a kérdést: elég fontosak-e ezek a történet megőrzése, dokumentálása szempontjából vagy talán túl sokat láttatnak az olvasóval, nézővel.
4. Lehetőleg ne zavarod valakinek a személyes gyászát. Ez persze nem azt jelenti, hogy ne készíts megrázó képeket nyilvános helyszíneken, de soha ne sértsd meg valaki magánterületét és ne zavarod az áldozatokat bánatukban.
5. Légy tudatában annak, hogy te is emberi lény vagy, akinek vigyáznia kell mentális egészségére. Fogadd el az érzelmeidet. Beszélj mindarról, amit átéltél közeli munkatársadnak, házastársadnak vagy párodnak. Írjál az érzéseidről. A szörnyű képeket helyettesítsd pozitív gondolatokkal. Alakíts ki magadnak egészséges napi rutint. Dr. Elana Newman, gyakorló pszichológus, aki 800 fotóriporter körében végzett felmérést, a következőket mondta a Sajtófotósok Országos Egyesületének közgyűlésén: „Ha valaki rendszeresen tanúja halálnak és sebesüléseknek, annak ára van, és ez az ár az esetek számával együtt nő. Minél több ilyen feladatot kell ellátnia egy fotóriporternek, annál valószínűbb, hogy ennek pszichés következményei lesznek.” Ha az efféle problémák kezdenek elhatalmasodni rajtad, azonnal kérd szakember segítségét!

A VEZETŐK

Tanácsok arra, hogyan irányítsuk azokat, akik traumás helyzetekről tudósítanak:

1. Tartsd mindig észben:
 - Egy szerkesztőségben mindenkit másképp érinthet egy trauma. Egyesekre azonnal hat, másokon meg csak napok, hetek, hónapok vagy akár csak évek múlva érződik hatása. Lehetséges, hogy éppen azokat az újságírókat viseli meg a legjobban egy-egy tragédia, aki azt állítja, hogy az esemény nem rendítette meg őket. Mások pedig esetleg már kiépítettek maguknak olyan módszereket, amelyek segítségével meg tudnak birkózni a tragédiákkal, így az események csekély hatással vannak rájuk.
 - A személyes problémák súlyosbíthatják az egyes emberek reagálását. Ha például a szerkesztőségben valaki éppen akkor esik át egy válási procedúrán, erősebben megviselheti egy traumás eset, mint a többieket.
 - A szerkesztőség tagjai látható jeleit adhatják annak, ha valami különösen érzékenyen érinti őket. A három leggyakoribb tünet a fáradtság, az ingerlékenység és a hirtelen dühkitörés – akár a szerkesztőségben, akár azon kívül. Ösztönözd a szerkesztőket és a riportereket egyaránt arra, hogy ezekre a jelekre figyeljenek.
2. Nevezd ki valakit, aki folyamatosan ügyel az alkalmazottak közérzetére és tud téged is figyelmeztetni és tanácsokkal ellátni. New Jersey-ben, az *Asbury Park Press*-nél, 2001. szeptember 11-e után két „belső személyzeti ombudsmant” neveztek ki. Egyikük, Elaine Silvestrini riporter később azt írta, hogy ő és társa, Carol Gorga Williams hangsúlyozta, hogy a tudósítók érzékenyek legyenek, egyúttal javasolta, hogy figyeljenek a szerkesztőség tagjainak személyes igényeire is. „Szerkesztőségi értekezleteken vettünk részt és segítettünk válaszokat találni a fölmerült kérdésekre, figyeltünk a leterhelt emberekre és elintéztük, hogy mások átvállaljanak bizonyos feladatokat tőlük, így könnyítsenek terheiken. Beszéltünk azokkal az emberekkel, akikre kollégáik felhívták figyelmünket, hogy egyesek gondokkal küzdenek.”
3. Ajánlj föl személyes beszélgetéseket. Csoportos megbeszéléseket is célszerű tartani, ahol ismertetjük, milyen lehetőségek vannak arra, hogy a munkatársak saját magukat és egymást segítsék, milyen további segítség – például tapasztalt munkatársak tanácsa - vehető igénybe. Arra persze ne számítsunk, hogy a riporterek nagyon személyes részleteket is elárulnak magukról az efféle összejöveteleken.
4. Küldjél bátorító e-maileket és olyan emlékeztetőket, amelyekben elismeréssel szólnak az újságírók munkájának a közösségre gyakorolt hatásáról, adj tanácsokat a stresszoldásra, továbbítsd mindazokat az olvasói/nézői reakciókat,

amelyek elismeréssel szólnak tudósításaikról. Az alábbi megjegyzéseket 2001. szeptember 11-e után küldte munkatársainak William E. Schmidt, a The New York Times főszerkesztő-helyettese, illetve Henry Freeman, a New York állambeli White Plains-i Journal News vezető szerkesztője:

„Továbbra is tudósítunk az eseményekről, még hozzá továbbra is az újságíró szakma követelményeinek megfelelően. Olvasóinknak most még nagyobb szükségük van ránk, mint valaha.”

„Nagyon fontos az, amit minden nap teszünk, különösen a mostani helyzetben. De az is nagyon fontos, hogy vigyázzatok magatokra. Hogy mindannyian vigyázzunk egymásra.”

„Köszönöm a munkátokat és megtiszteltetés számomra, hogy a szerkesztőtök lehetek.”

5. Biztasd arra munkatársaidat, hogy törődjenek magukkal. Körlevelekben, személyes e-mailekben is adj erre nézve tanácsokat.

AZ ÚJSÁGÍRÓ MINT ELSŐSEGÉLYNYÚJTÓ

Mike Hagen katasztrófaelhárító tiszt a következőképpen festette le a 21. század valóságát: „Egy terrortámadás legfőbb elsősegélynyújtói a rendőrök, a tűzoltók – és manapság már az újságírók is.”

A Los Angeles-i rendőrtiszt 2003. júniusában, a „Belföldi terrorizmus – bevezetés az elsősegélynyújtó újságírók számára” című tanácskozáson azt mondta, hogy az újságírók már vagy előbb a helyszínre érkeznek, mint a rendőrök és a tűzoltók, vagy közvetlenül utánuk jönnek.

Ez a megállapítás nyilván nem új egyetlen olyan újságírónak vagy fotóriporternek sem, aki már érkezett elsőként erőszakos bűncselekmény helyszínére. Ugyanakkor a mai világban, amikor a terrortámadások egyre fenyegetőbb realitást jelentenek, a riportereknek és szerkesztőiknek tisztában kell lenniük az esetleges biztonsági és etikai szabályokkal.

„A rendőröket, tűzoltókat, rohammentősöket azonnali elsősegélynyújtásra képezik ki és ehhez meg is vannak az eszközeik. Amikor újságírók érkeznek először a helyszínre, vagyis szó szerint ők az első segítségnyújtók, akkor nehéz döntésekkel szembesülnek, azzal, hogy fizikailag vagy érzelmileg is károsodás érheti a többieket vagy akár őket, magukat is” – mondta Frank Ochberg orvos.

Etikai probléma lehet például az, hogy a riporter nyújtson-e elsősegélyt a sebesülteknek vagy fogjon-e bele a mentésbe, mielőtt a szakképzett mentők megérkeznek. Ha csak egyszerűen teszi a dolgát és figyelmen kívül hagyja az áldozatok állapotát, azt a közvélemény erkölcsileg helytelenítheti.

Az áldozatoknak való segítségnyújtás etikai problémáján kívül az újságíróknak és fotóriportereknek ügyelniük kell az erőszakos támadásokról való tudósítások veszélyeire is. Az elsősegélynyújtóknak figyelniük kell a biztonságukra és a környezetükre is, ha elsőként érkeznek a helyszínre.

A kockázatok és veszélyek ilyenkor ugyanis a következők lehetnek:

- az elkövető még mindig a közelben van
- az erőszak folytatódhat, illetve más veszély is lehet a közelben
- egy vegyi vagy biológiai támadás után a körzet még fertőzött lehet
- a terroristák egy második támadásra is készülnek.

Az UNESCO egy Jamaicában tartott ülésén Rodney Pinder, a Újságírói Biztonság Nemzetközi Intézetének (International News Safety Institute) igazgatója kijelentette, hogy az újságíróknak elfogadóbban kellene viszonyulniuk ahhoz, hogy felkészítsék őket a fizikai vagy lelki sérülésekkel fenyegető veszélyekre. „Sokan ma is úgy viselkednek, mint a cowboyok, és veszélynek teszik ki magukat és munkatársaikat” – mondta.

A szerkesztőknek azzal a felelősséggel is számolniuk kell, hogy az újságírókat és fotóriportereket – különösen a fiatal és még gyakorlatlan munkatársakat – veszélyes helyzetekbe küldik. Keresniük kell a módját, hogyan védjék meg őket és tanácsokkal kell ellátniuk őket az önvédelmet illetően is.

A *Newsday* és a *Washington Post* védőfelszerelést vásárolt, hogy a veszélyes helyzetekben megvédje riportereit és fotósait, számolt be 2003. márciusában James T. Madore, a *Newsday* munkatársa. A „Belföldi terrorizmus”-tanácskozáson több újságíró is elmondta, hogy ők speciális biztonsági kiképzésben részesültek.

Howard A. Tyner, a Tribune kiadói részlegének alelnök-szerkesztője elmondta Madore-nak: vállalatuk sosem kényszerítené újságíróit, hogy veszélyes eseményekről tudósítsanak, mindig óvatosságra inti őket. A kiadóhoz tartozó lap például a *Los Angeles Times*, a *Chicago Tribune* és a *Newsday*. „Tartsátok észben, hogy nemcsak hogy semmiféle sztori nem ér egy emberéletet, de azt is, hogy egy halott riporter többé nem tudósít semmiről sem” – mondta Tyner.

Végül, vagy inkább talán elsősorban, a riportereknek és szerkesztőknek tisztában kell lenniük a pszichológiai hatásokkal is. Szükség lehet nemcsak elbeszélgetésre, hanem tanácsadásra is ahhoz, hogy hatástalanítani lehessen mindazokat a lelki károsodásokat, amiket az elsőként a helyszínre érkezés okozhat. Ahogyan azt Hagen rendőrtiszt mondta, egy újságírónak manapság már tisztában kell lennie azzal, milyen testi és lelki veszélyekkel, kockázattal jár az, amikor valaki elsőként érkezik egy erőszakos cselekmény vagy terrorista támadás színhelyére.

POSZTTTRAUMÁS STRESSZ ZAVAR

Chantal McLaughlin a következőket írja egy tanulmányban, amit a Columbia Egyetem Újságíró Iskolája tett közzé az interneten:

„Az Amerikai Pszichiátriai Társaság azt tartja a poszttraumás stressz-zavarról (Post Trauma Stress Disorder, PTSD), hogy az egy esemény legalább egy hónapig ismétlődő és zavaró felidéződése, dermesztő lelkiállapot, amikor az illető kerüli azokat a helyeket és embereket, amelyek és akik emlékeztetik az eseményre. További szokásos tünetei a hiperérzékenység, ami párosulhat idegesítő, izgatott magatartással, koncentrációképtelenséggel, alvászavarokkal és a biztonságérzet állandó hiányával. A traumás események túlélői gyakran válnak depresszióssá és problémáik lesznek munkahelyi és családi kapcsolataikban is. A PTSD-től szenvedők gyakran nem értik, mi okozza a tüneteiket, és megesik, hogy csak csendben szenvednek és ezért évekig sem diagnosztizálják náluk a bajt.”

A stressz normális reakció arra, ha valaki nagy mértékben vagy hosszú ideig ki van téve erőszaknak vagy más emberi tragédiának. Az újságírókkal kapcsolatban viszont az a kivételes, hogy egyedül ők gondolják azt, hogy kivételes módon tudnak reagálni. Az erőszak és annak érzelmi utórezgéseivel hatással vannak minden elsősegélynyújtóra, beleértve a rendőröket, a tűzoltókat és a mentősöket éppúgy, mint az újságírókat.

A riporterek abban sem különböznek a rendőröktől vagy a mentősöktől, hogy többségük szívesebben nyílik meg egy kolléga, semmint egy idegen előtt. Egy kávézó vagy egy bár kiválóan alkalmas találkozóhely lehet arra, hogy a riporterek kollégákkal megvitassák, átbeszéljék az eseményeket, kikérdezzék egymást érzéseikről, munkájukról. Az őszinte, feltáró beszélgetésekben azonban nincs helye a magamutogatásnak, amiről Mark Pedelty antropológus, a „Háborús történetek – A külföldi tudósítók világa” című könyv szerzője úgy vélekedik, hogy az szerves része az újságírók „macsó kultúrájának”.

Ha valaki fölismeri, hogy egy iskolai tömegmészárlás vagy a Világkereskedelmi Központ elleni terrorakció után szüksége van egy beszélgetésre, az érzelmek részletes kitérgetésére, az egyáltalán nem a gyengeség jele – ellentétben azzal, amit sok újságíró gondol. Éppen ellenkezőleg: egy jól sikerült beszélgetés megerősíti a lelket. A részletes és sokrétű feldolgozás – írásban, rajzzal, festéssel, beszéddel vagy sírással – megváltoztatja a traumás emlékek elraktározásának módját az agyban, mintha az emlékeket egy merevlemezen az egyik helyről áttennénk egy másikra. Gyermek-túlélők – Guatemalától Boszniáig – akkor kezdtek gyógyulni, amikor rajzolni vagy képeket színezni kezdtek az őket ért csapásról. Ha ezzel párhuzamosan még a gyász megélésére is mód van, akkor ez a részletező feldolgozás többnyire föl szabadítja az eseményhez kapcsolódó érzelmeket, és az illető később sokkal kevesebb fájdalom árán lesz képes föl idézni az emlékeket.

Az újságírók mindezt gyakran úgy érik el, hogy megírják a tudósítást, azonban „akad olyasmi is, amit nem lehet papírra vetni vagy videón megmutatni, mert túl szörnyű vagy túl félelmetes vagy ilyesmi - mondta Penny Cockerell, az *Oklahoman* munkatársa. – Leginkább arra volt szükségem az oklahomai terrortámadást követő időkben, hogy újságíró kollégákkal beszélhessem meg mindazt, amit láttunk.” De azt is hozzátette, hogy „mire visszafogtuk a tempót, már mindenkinek annyira elege volt a bombamerényletből, hogy erre a nagy feltáró kibeszélésre igazából már sosem került sor”.

Az újságírók olyan emberek, akik – a többiekhez hasonlóan – át tudják érezni a fájdalmat, akár a sajátjuk az, akár másé. Ha magukba fojtják, az csak meghosszabbítja a szenvedést és még nehezebbé teszi a kilábolást. Nyilvánvaló, hogy szükség van az érzések részletes és sokrétű „kibeszélésére”, márpedig erre előbb kerülhet sor, ha kéznél van egy szakértő tanácsadó. Hivatásos „tanácsadói szolgáltatás” mint munkahelyi juttatás a szerkesztőségben egyaránt hasznos lehet a főnökök és beosztottak számára, mert általában érzékenyebb és átütőbb erejű újságírás az eredménye. A riportereknek, beleértve a szabadúszókat is, ajánlatos keresni és kihasználni azokat a lehetőségeket, hogy kollégával és hivatásos tanácsadóval egyaránt átbeszéljék a dolgokat.

A hír nyilvánosságra került. Átbeszélése másokkal pedig hasznos.

A SZERZŐK

Joe Height, az *Oklahoman* főszerkesztője, a Dart Center for Journalism & Trauma Végrehajtó Bizottságának elnöke. Ő vezette 1995-ben azt a szerkesztő-riporter csoportot, amely az Oklahoma City-beli bombatámadás áldozataival foglalkozott. Az *Oklahoman* tudósításai számos országos díjban részesültek, többek közt megkapták az Erőszak Áldozatairól Példamutatóan Tudósítók Dart-díját is.

Frank Smyth szabadúszó újságíró, közreműködője a „Háborús bűnök – amit a közvéleménynek tudnia kell” című könyvnek, amit Roy Gutman és David Rieff szerkesztett. Emellett a New York-i székhelyű Bizottság az Újságírók Megvédéséért nevű szervezet washingtoni képviselője.

A Washingtoni Egyetemen belül működő **Dart Center for Journalism & Trauma** kutató és programfejlesztő központ, amely diákokat, tanárokat, újságírókat és szereksztőségeket segít abban, hogy megismerjék az újságírás és a trauma kölcsönhatását. A Dart Center elismeri és ösztönzi azokat a magas színvonalú írásokat, amelyek erőszakcselekmények áldozataival foglalkoznak. Ezen kívül traumás helyzetekre felkészítő és ezeket feldolgozó tréningeket tart újságírók számára.

A **Traumás Stresszt Kutató Nemzetközi Társaságot** (International Society for Traumatic Stress Studies) 1985-ben alakították szakemberek, hogy megosszák egymással a traumák hatásairól szerzett tapasztalataikat. A társaság feladata hogy feltárja, nyilvánosságra hozza és terjessze a traumás stressz rövid- vagy hosszú távú feldolgozásával kapcsolatos ismereteket, döntéseket, valamint a programokkal és szolgáltatásokkal kapcsolatos kezdeményezéseket.